

Київський університет імені Бориса Грінченка
Педагогічний інститут
Кафедра початкової освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор
з науково-методичної та навчальної роботи
О.Б.Жильцов
« 30 » 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Українська мова з методикою навчання»

для студентів

спеціальності 013 Початкова освіта
освітнього рівня другого (магістерського)
освітньої програми 013.00.01 «Початкова освіта» (розширена програма підготовки)

Київ – 2020

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА Ідентифікаційний код 02136554 Начальник відділу моніторингу якості освіти	
Програма № <u>3465/20</u>	
<u>Жильцов</u> (підпис)	(пр-завис, місце)
« »	20 <u>20</u> р.

Розробник:

Нежива Людмила Львівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри початкової освіти, кафедра початкової освіти Педагогічного інституту

Викладач:

Нежива Людмила Львівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри початкової освіти, кафедра початкової освіти Педагогічного інституту

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри початкової освіти
Протокол № 8 від «20» січня 2020 року

Завідувач кафедри Г.Л. Бондаренко

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми 013.00.02
«Педагогіка і методика початкової освіти»

«20» 01 2020 р.

Гарант освітньо-професійної програми 013.00.02 «Педагогіка і методика початкової освіти»

 Т.І. Мієр

Робочу програму перевірено

«22» 01 2020 р.

Заступник директора М.А. Машовець

Пролонговано:

на 20__ /20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» _____ 20__ р. Протокол №__

на 20__ /20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» _____ 20__ р. Протокол №__

на 20__ /20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» _____ 20__ р. Протокол №__

на 20__ /20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» _____ 20__ р. Протокол №__

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формою навчання	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рідномовна освіта. Українська мова з методикою навчання		
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	4 / 180	
Курс		6
Семестр		12
Кількість змістових модулів із розподілом:		2
Обсяг кредитів		6
Обсяг годин, в тому числі:		180
Аудиторні		24
Модульний контроль		
Семестровий контроль		
Самостійна робота		156
Форма семестрового контролю		Іспит

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – формування особистості майбутнього педагога, який зорієнтований на професійний розвиток студентів сучасних закладів освіти; формування методичної компетентності, що уможливорює високий рівень педагогічної взаємодії суб'єктів освітнього процесу під час вирішення актуальних питань методики навчання української мови студентів спеціальності «Початкова освіта»; здатність на творчому рівні використовувати набуті знання з фахової методики, розв'язувати професійні задачі з урахуванням сучасних освітніх стратегій, фахових інтересів студентів та актуальних потреб початкової мовної освіти.

Завдання навчальної дисципліни:

формувати

- здатність спілкуватися державною мовою усно і письмово (ЗК 5);
- здатність організувати освітній процес у початковій школі з використанням сучасних, науково обґрунтованих, традиційних та інноваційних засобів, методів, прийомів, технологій (ФК 4);
- здатність розробляти планування календарно-тематичного змісту освітніх галузей, проектувати плани-конспекти уроків та інших форм організації освітнього процесу в початковій школі (ФК 9);
- здатність проводити уроки та інші форми освітнього процесу, реалізуючи сучасні науково обґрунтовані методики, технології навчання освітніх галузей, передбачені Державним стандартом початкової освіти (ФК 10);
- здатність аналізувати, узагальнювати, оцінювати динаміку результатів освітнього процесу (ФК 12);

– здатність скласти експертний висновок щодо освітніх програм, навчальних матеріалів, методичних розробок, підручників, навчальних посібників для початкової школи (ФК 14).

Результати навчання за дисципліною

- володіти знаннями галузевого законодавства та нормативно-інструктивних матеріалів у сфері початкової освіти (ПРН 2);
- надавати допомогу педагогічним працівникам в опануванні сучасними освітніми й альтернативними педагогічними технологіями та методиками початкової освіти (ПРН 6);
- володіти технологіями організації освітнього процесу в початковій школі (ПРН 7);
- спілкуватися українською мовою в суспільній, освітньо-професійній та особистісній сферах діяльності (ПРН 12);
- організувати та здійснювати освітній процес у початковій школі в умовах інклюзивного навчання (ПРН 16);
- проводити уроки / інтегровані заняття / інтегровані тематично-проектні дні в початковій школі та аналізувати їх щодо досягнення мети й завдань, ефективності застосованих форм, методів, засобів і технологій (ПРН 18).

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для заочної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Розподіл годин між видами робіт							Модульний контроль
	Аудиторна						Самостійна	
	Усього	Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні		
Змістовий модуль 1								
Українська мова з методикою навчання грамоти								
Тема 1. Теоретичні основи вивчення курсу «Українська мова з методикою навчання»	24	2		2			20	
Тема 2. Психологічні і лінгвістичні засади методики навчання грамоти	14	2	2				10	
Тема 3. Особливості сучасного звукового аналітико-синтетичного методу навчання грамоти	27			2			25	
Тема 4. Основні періоди й етапи навчання грамоти	29			4			25	
Усього	94	4		8			80	
Змістовий модуль 2								
Методика розвитку мовлення								
Тема 1. Наукові основи методики розвитку мовлення молодших школярів	30	2	2				26	
Тема 2. Система методів і прийомів формування мовленнєвих умінь в молодшого школяра на сучасному етапі. Аналіз програм	22			2			20	
Тема 3. Функціональні особливості розповіді, опису, міркування, як видів монологічного мовлення	17			2			15	
Тема 4. Види мовленнєвої діяльності. Критерії оцінювання навчальних досягнень із розвитку усного і писемного мовлення.	17			2			15	
Усього	86	2	2	6			76	
Разом	180	6	4	14			156	

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль I

Українська мова з методикою навчання грамоти

Лекція 1.1. Теоретичні основи вивчення курсу «Українська мова з методикою навчання»

Вивчення курсу «Українська мова з методикою навчання» у контексті нової української школи. Лінгвістичні основи курсу української мови. Загальна характеристика основних мовних понять. Поняття про мовні одиниці різних рівнів.

Лінгводидактичні основи початкового курсу української мови. Поняття про принципи навчання української мови. Класифікація принципів навчання української мови. Поняття про загальнодидактичні принципи навчання української мови. Поняття про специфічні методичні принципи навчання української мови.

Класифікація методів навчання української мови. Різні підходи до класифікації методів навчання української мови: за джерелом знань (Д.О. Лордкіпанідзе, Є.Я. Голант, Н.М. Верзілін); за характером логіки пізнання (І.Я. Лернер); за рівнем проблемності засвоєння знань і рівнем учіння (М.І. Махмутов); на основі цілісного підходу до процесу – методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності (пояснення, інструктаж, розповідь, бесіда, робота з підручником, ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження, вправи, проекти); методи стимулювання навчальної діяльності (навчальна дискусія, забезпечення успіху в навчанні, пізнавальні ігри, створення інтересу у процесі навчання, створення ситуації новизни, опора на життєвий досвід учня; стимулювання обов'язку і відповідальності в навчанні); методи контролю і самоконтролю у навчанні (усний, письмовий, тестовий, самоконтроль і самооцінка у навчанні) (Ю.К. Бабанський).

Поняття про форми організації навчальної діяльності учнів на уроках української мови. Загальна характеристика засобів навчання української мови. Поняття про освітні технології навчання і застосування їх на уроках української мови в початковій школі. Психолого-педагогічні умови впровадження освітніх технологій в освітньому процесі початкової школи на уроках вивчення української мови.

Основні поняття теми: принципи навчання, методи і прийоми навчання, форми навчання, засоби навчання, освітні технології навчання.

Рекомендовані джерела

Основні [1, 2, 5]

Додаткові [2, 3, 6]

Лекція 1.2. Наукові основи методики навчання грамоти.

Навчання грамоти як засіб набуття дітьми перших навичок правильного читання і письма, формування їх мислення і розвиток мови. Основні завдання: розвиток фонетико-фонематичного слуху, розвиток мовлення, формування читацької навички, формування каліграфічного письма.

Психолого-педагогічні основи: підбір форм, методів і видів роботи із врахуванням психологічних особливостей першокласника (мовлення, мислення, увага, уява, сприймання).

Навчання грамоти першокласників за звуковим аналітико-синтетичним методом.

Мовні знання у період навчання грамоти. Засвоєння першокласниками елементарних теоретичних мовних знань та мовленнєвих уявлень: перші уявлення про мовлення, його необхідність для спілкування; уявлення про виражальні засоби мови; уявлення про мовлення казок; уявлення про скоромовки, чистомовки, лічилки, визначення їх особливостей; уявлення про звукову структуру слів та звукову систему рідної мови; уявлення про складову структуру слів, наголос; уявлення про речення, його будову; уявлення про букви, що вживаються на позначення звуків; знання букв українського алфавіту (друкованих та рукописних); уявлення про усне і писемне мовлення; знання про мовленнєві форми привітання і прощання; уявлення про культуру мовлення; початкові уявлення про текст, його структурні частини; уявлення про типи текстів; уявлення про роль заголовка; ознайомлення з інтонуванням текстів; уявлення про виразність тексту; уявлення про темп, тон, силу мовлення.

Мовленнєві уміння: рецептивні види мовленнєвої діяльності (слухання, читання) та продуктивні (говоріння, письмо).

Рекомендовані джерела

Основні [2, 3, 5]

Додаткові [1, 3, 6]

Семінарське заняття 1.1. Психологічні і лінгвістичні засади методики навчання грамоти.

Читання і письмо – основні складові навчання грамоти. Засвоєння звукової системи української мови у взаємозв'язку з графічно. Огляд методів навчання грамоти.

Практичне заняття 1.1. Прийоми звукового аналізу й синтезу. Поняття «звук», «злиття», «склад», «слово», «речення», «текст». Наукове тлумачення умовного позначення звуків

Практичне заняття 1.2 Змістове забезпечення уроків навчання грамоти у добукварний період. Прийоми роботи зі сторінками «Букваря» в добукварний період.

Практичне заняття 1.3. Букварний період навчання грамоти. Структура і методика уроків на вивчення нової букви.

Практичне заняття 1.4. Структура і методика уроків читання і письма післябукварного періоду.

Змістовий модуль II

Методика розвитку мовлення

Лекція 2.1. Наукові основи методики розвитку мовлення молодших школярів

Поняття про мовлення. Основні види мовлення. Мовлення і мислення. Зв'язне висловлювання. Текст як лінгвістичне поняття. Культура мовлення Структура і зміст програми з розвитку мовлення. Методи розвитку мовлення, Розвиток орфоепічних умінь. Робота над інтонацією мовлення. Лексичний рівень роботи з розвитку мовлення. Види вправ із лексики. Методика роботи над словосполученням і реченням. Розвиток мовлення молодших школярів на рівні тексту.

Основні поняття теми: мовлення, мислення, зв'язне висловлення, текст.

Рекомендовані джерела

Основні [2, 3, 5]

Додаткові [1, 3, 6]

Семінарське заняття 1. Розвиток мовлення молодших школярів на основі тексту

Завдання і зміст роботи з розвитку мовлення молодших школярів. Методика формування уявлень про текст. Вміння побудови власних висловлювань.

Практичне заняття 2.1. Система методів і прийомів формування мовленнєвих умінь в молодшого школяра на сучасному етапі. Аналіз програм

Практичне заняття 2.2. Функціональні особливості розповіді, опису, міркування, як видів монологічного мовлення

Практичне заняття 2.3. Види мовленнєвої діяльності. Критерії оцінювання навчальних досягнень із розвитку усного і писемного мовлення.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Види діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модулі 1,2	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	3	3
Відвідування семінарських занять	1	2	2
Відвідування практичних занять	1	7	7
Відвідування лабораторних занять	-	-	-
Робота на семінарському занятті	10	2	20
Робота на практичному занятті	10	7	70
Робота на лабораторному занятті	-	-	-

Виконання завдань для самостійної роботи	5	8	40
Виконання модульної роботи	25	2	50
Разом			
Максимальна кількість балів	192 балів		
Розрахунок коефіцієнта	1.92		

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

№ з/п	Завдання для самостійної роботи	Кількість годин	Кількість балів
1.	Складіть обгрунтований перелік основних умінь, якими має володіти учень початкової школи із розділів: «Навчання грамоти», «Розвиток мовлення». У першій колонці зазначте вміння, а у другій – обгрунтування цих умінь.	10	5
2.	2.1.Розробіть фрагменти уроків із розвитку мовлення. 2.2.Сформулюйте методичні рекомендації з формування культури мовлення молодших школярів. 2.3.Упорядкуйте комплекс вправ і завдань із формування мовних умінь учнів початкової школи. 2.4.Підготуйте методичні комплекти з відеоматеріалами та інтерактивними сторінками до однієї із навчальних тем (за вибором).	50	5 5 5 5
3.	Розробіть плани-конспекти уроків української мови: 3.1.добукварний період; 3.2.букварний період; 3.3.після букварний період.	30	5 5 5
4.	Опрацюйте зміст матеріалів підручника «Українська мова», Типової освітньої програми з української мови для початкової школи; основні розділи навчально-методичного посібника «Українська мова і мовлення в початковій школі» та дайте відповіді на питання для самоконтролю (підготовка до іспиту).	66	-
	Разом	156	40

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Модульний контроль здійснюється у формі тестування, письмової роботи та перевірки виконання завдань для самостійної роботи.

Тест – 25 питань для кожного студента. Кожна правильна відповідь на питання тесту оцінюється в 1 бал.

Письмова робота – 15 питань. Повна обгрунтована відповідь на кожне з питань оцінюється в 3 бали, часткова обгрунтована – 2 бали, часткова необгрунтована – 1 бал.

6.4. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю

1. Педагогічні вимоги до процесу навчання грамоти.
2. Схарактеризуйте сучасний звуковий аналітико-синтетичний метод навчання грамоти.
3. Проаналізуйте шкільні підручники з навчання грамоти.
4. Вправи ігрового характеру на звуковий аналіз і звуковий синтез.
5. Навчально-виховні завдання добукварного періоду. Визначте обсяг знань, умінь, навичок, які учні повинні засвоїти в добукварний період.
6. Розкрийте можливості добукварного періоду для розвитку усного мовлення й мислення учнів.
7. Розкрийте методику підготовки першокласників до письма в добукварний період.
8. Визначте коло знань, умінь і навичок, що за програмою засвоюють учні в букварний період.
9. Схарактеризуйте основні етапи букварного періоду в сучасній методиці.
10. Доведіть доцільність паралельного ознайомлення учнів з парними твердими і м'якими приголосними звуками.
11. Структура та методика уроку читання на вивчення нового звука й нової букви.
12. Види аналітико-синтетичних вправ у букварний період, вправи з розвитку мовлення й фонематичного слуху.
13. Випереджувальний принцип звукового аналізу.
14. Способи, види, форми учнівського читання, які використовуються в букварний період.
15. Прийоми пояснення й уточнення лексичного значення слів.
16. Словниково-логічні вправи, які доцільно використовувати на уроці грамоти.
17. Методика роботи над синонімами, антонімами, багатозначними словами.
18. Методика роботи над загадками, скоромовками у зв'язку з опрацюванням «Букваря».
19. Схарактеризуйте способи навчання письма в букварний період, вимоги до техніки й засобів письма.
20. Основні прийоми навчання учнів писати нову букву, склади, слова з новою буквою.
21. Прийоми, які застосовуються для вироблення в першокласників грамотного письма.
22. Види вправ на уроках письма, прийоми запобігання можливим помилкам у письмі учнів.
23. Види самостійної роботи, методика їх організації на уроках читання, письма.

24. Завдання після букварного періоду. Особливості структури й методики уроків читання й письма в цей період.
25. Види роботи над реченням і зв'язним мовленням у букварний і після букварний періоди.
26. Методика вивчення фольклорних творів на уроках читання й письма.
27. Схарактеризуйте завдання позакласного читання в період навчання грамоти. Заходи з позакласного читання.
28. Особливості аналізу уроків навчання грамоти.
29. Види мовлення актуальні для початкової мовної освіти.
30. Фактори, що впливають на успішність розвитку зв'язного мовлення школярів.
31. Назвіть мовні норми, які охоплює культура спілкування. Розкрийте зміст роботи над кожною нормою в початкових класах.
32. Схарактеризуйте види мовленнєвої діяльності, розвиток яких здійснюється в початковій школі відповідно до чинних навчальних програм.
33. Особливості діалогічного мовлення. Розкрийте методику формування в молодших школярів умінь будувати діалог.
34. Розкрийте особливості монологічного мовлення і зміст та завдання роботи над його розвитком в початковій школі.
35. Методи розвитку мовлення.
36. Розкрийте зміст роботи над формуванням у молодших школярів орфоепічних умінь.
37. Зміст роботи з розвитку мовлення на лексичному рівні.
38. Напрями роботи над інтонацією. Зміст роботи над кожним напрямом.
39. Види лексичних вправ у початкових класах. Методика їх застосування.
40. Зміст роботи над словосполученням в початковій школі.
41. Види вправ з реченнями, які використовуються в початкових класах.
42. Вміння учнів у побудові зв'язного висловлювання.
43. Зміст роботи над різними видами переказів у початковій школі.
44. Види усних і письмових творів, над якими працюють молодші школярі.
45. Методика формування в учнів початкових класів умінь здійснювати самоперевірку і найпростіше редагування власного переказу чи твору.

6.5. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	100 – 90
Дуже добре	82 – 89
Добре	75 – 81
Задовільно	69 – 74
Достатньо	60 – 68
Незадовільно	0 – 59

7. Навчально-методична картка дисципліни

Разом 180 год.: лекції – 6 год., практичні заняття – 14 год., семінарські заняття – 4 год., самостійна робота – 156 год.

Тиждень	1	2	3	4	
Модулі	ЗМ І-ІІ				
Назва Модуля	Методика навчання грамоти		Методика розвитку мовлення		
К-сть балів за модуль	147 б.		147 б.		
Лекції	1		1		
Теми лекцій (відвідування – 4 бали)	Тема 1. Теоретичні основи вивчення курсу «Українська мова з методикою навчання» 1 б.	Тема 2. Наукові основи методики навчання грамоти 1 б.	Тема 1. Наукові основи методики розвитку мовлення молодших школярів 1 б.		
Теми семінарських занять (відвідування робота під час заняття) 60 балів	Тема 1. Психологічні і лінгвістичні засади методики навчання грамоти 11 б.		Тема 2. Розвиток мовлення молодших школярів на основі тексту 11 б.		
Теми практичних занять (відвідування робота під час заняття) 120 балів	1. Прийоми звукового аналізу й синтезу 11 б.	2-4. Змістове забезпечення уроків навчання грамоти Добукварний період Букварний період Післябукварний період 33 б.	1. Система методів і прийомів формування мовленнєвих умінь в молодшого школяра на сучасному етапі 11 б.	2. Функціональні особливості розповіді, опису, міркування, як видів монологічного мовлення 11 б.	3. Види мовленнєвої діяльності. Критерії оцінювання 11 б.
Самостійна робота	40 балів				
Види поточного контролю	МКР 1-2 (50 балів)				
Підсумковий контроль	Відв. лекцій – 3 б., сем. – 2 б., практ. – 7 б., роб. на практ. – 70 б., роб на сем. – 20 б. МКР – 50 б., сам. роб. – 40 б. Разом – 192 балів. Коефіцієнт – 1.92				

8. Рекомендовані джерела

Основні

1. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі : метод. посіб. / М. С. Вашуленко. – К. : Освіта, 2014. – 268 с.
2. Методика викладання української мови: навч. посібник / С.І. Дорошенко, М.С. Вашуленко, О.І. Мельничайко та ін.; за ред. С.І. Дорошенка. – 2-е вид. перероб. і допов. – К. : Вища шк., 2010. – 398 с.
3. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М.С. Вашуленка. – К. : Літера ЛТД, 2011. – 364 с.
4. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс : Посібник для студентів пед. університетів та інститутів / кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк. – К. : Ленвіт, 2011. – 366 с.
5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Za zag. red. Bibik N.M. – K. : TOB VD «Plejady», 2017. – 206 s.
6. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1 – 2 класи. – К. : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. – 240 с.

Додаткові

1. Вашуленко М.С. Удосконалення змісту і методики навчання рідної мови в 1-4 класах / М.С. Вашуленко. – К. : Рад. школа, 2011. – 35 с.
2. Гудзик І. П. Аудіювання українською мовою: посіб. / І. П. Гудзик. – К. : Педагогічна думка, 2003. – 144 с.
3. Мацько Л.І. Українська мова як засіб формування національної свідомості / Л.І. Мацько // Українська мова як державна в Україні : зб. – К. : 2016. – С.74–82.
4. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради: навч. посібн. / О. Пономарів. – 3-тє вид., стереотип. – К. : Либідь, 2008. – 240 с.
5. Пономарьова К. І. Формування в молодших школярів умінь будувати зв'язні висловлювання / К.І. Пономарьова // Поч. школа. – 2013. – № 11. – С.29–33.
6. Тоцька Н. І. Фонетика української мови та її вивчення в початкових класах / Н. І. Тоцька. – К. : Рад. шк. – 2014. – 176 с.

Інтернет-ресурси

1. Навчальні програми для початкової школи (1-4 класи) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/program/8793/>
2. Оновлені програми для початкової школи 1-4 класів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/pochatkova-shkola/onovleni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli-1-4-klasiv>